

Zitierhinweis

Pešek, Jiří: review of: Pavel Maršálek, Pod ochranou hákového kříže. Nacistický okupační režim v českých zemích 1939-1945, Praha: Auditorium, 2012, in: Český časopis historický, 2014, 3, p. 565, DOI: 10.15463/rec.1189719799

First published: Český časopis historický, 2014, 3

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinaus gehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Zusammenfassung, osobní a místní rejstřík. Krásně vypravená a po všech stránkách odborně precizně zpracovaná edice je cenným příspěvkem k dějinám Nymburka a ovšem i k regionální historiografii a obecněji ke kulturní situaci a úrovni v Čechách na počátku 19. století.

J. Pešek

Pavel MARŠÁLEK

Pod ochranou hákového kříže.

Nacistický okupační režim

v českých zemích 1939–1945

Praha, Auditorium 2012, 302 s.,

ISBN 978-80-87284-20-9.

Solidní, s oporou v o deset let starší, identicky zaměřené autorově knize (Protektorát Čechy a Morava: státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939–1945, Praha 2002) zbudovaná syntéza politických, správních a právních dějin od obsazení českých zemí nacisty po poválečnou rekonstrukci. Kniha je rozdělena do devíti tematických kapitol. Po nich následuje přehled použitých (hlavně tištěných a editovaných) pramenů a literatury, místo rejstříku je otištěn identifikační „soupis dobových aktérů“, po něm následuje resumé a seznam zkratk. Maršálek knihu otevírá popisem aktu okupace a vznikem protektorátu Čechy a Morava, poté věnuje pozornost státoprávním a politickým aspektům okupačního režimu. Třetí kapitola je věnována struktuře, působnosti a činnosti orgánů veřejné moci v protektorátu, další tvorbě a aplikaci práva v podmínkách okupace. Pátá kapitola sleduje vývoj politického systému. Z právně-správní roviny vybočuje kapitola o společenském klimatu a každodenním životě. Sedmá kapitola je věnována zániku protektorátu a bilanci okupačních let, osmá kapitola problémům obnovy státoprávní situace po konci války a poslední kapitola jednak bilancuje, jednak podává stručný přehled stavu bádání.

Maršálkova práce je solidní, promyšlenou a domyšlenou, přitom přehlednou syntézou, která systematicky vytěžila obsáhlou literaturu z pera českých autorů nebo zahraniční literaturu do češtiny přeloženou. Je to kniha, která sice nepřináší nové objevy ani zásadně nové pohledy, ale která solidně přezkoumává a rektifikuje stav znalostí a vytváří tak bezpečnou základnu pro další – nejen právně historický – výzkum okupačních let.

J. Pešek

Jakub RÁKOSNÍK – Jiří NOHA

Kapitalismus na kolenou.

Dopad velké hospodářské krize na evropskou společnost v letech 1929–1934

Praha, Auditorium 2012, 333 s.,

ISBN 978-80-87284-29-2.

Rákosníkova kniha (J. Noha se podílel čtyřmi podkapitolami) sleduje jednu z klíčových dějinných „událostí“ moderního světa – velkou hospodářskou krizi od roku 1929. Autoři deklarují, že jim nejde o to „soudit, kdy naši předci jednali chytře, a kdy nikoli...“, namísto toho jsme se pokusili porozumět logice hospodářského, politického a sociálního vývoje ve 30. letech a diagnostikovali podmínky, za nichž jednotlivci významní i ti neznámí činili svá rozhodnutí“. Téma přitom od počátku pojali velmi komplexně, v podstatě globálně, ovšem s důrazem na vývoj v Evropě a zejména v Československu, nadto v dlouhé perspektivě od 19. století do současnosti. Dílo ovšem není postaveno na empirickém výzkumu, jde spíše o diskusi nad ohromným souborem dobové i dnešní literatury ekonomické, sociologické, politologické a ovšem dějepisné. Kniha je rozdělena do pěti částí, dílem dělených na podkapitoly. V první části je v diskusi s rozsáhlou literaturou velká hospodářská krize charakterizována jako „krize modernizačního procesu“, tedy jako všeobjímající jev, který se vymyká z rytmu ekonomických cyklů, ale ukazuje se jako moment, kterým

končí dosavadní dějinný vývoj kapitalismu a kdy globální společnost následně přechází do jiného dějinného stadia.

Druhá kapitola sleduje „kořeny krize“ a poukazuje na labilní základy meziválečného hospodářství, resp. na skutečnost, že první světová válka do základů změnila ekonomické paradigma (do velké míry odstranila kapitalismus volné soutěže a nahradila ho státním kapitalismem). Tuto změněnou realitu však podle autora nebyla evropská společnost schopna reflektovat a – marně – usilovala o návrat do „kapitalistické svobody“. Rákosník se dále zabývá teoriemi vzniku krize a vývojem od burzovního krachu roku 1929 k „velké depresi“ třicátých let.

Třetí kapitola konkrétně popisuje dopady krize v zemědělství, průmyslu, obchodu – vše především s důrazem na nezaměstnanost. Poslední podkapitola této části je věnována veřejným rozpočtům a sociálnímu pojištění.

Čtvrtá kapitola sleduje pokusy a cesty řešení krize. Ta je tu opět vnímána jako celospolečenská, tj. především krize demokracie. Jiří Noha zde diskutuje Rooseweltův New Deal, dále koncepční dilemata socialistů a pozice komunistů, pohybujících se mezi snahou o rozpoutání revoluce a mezi lidovou frontou. Rákosník pak podrobněji sleduje dobovou atraktivitu korporativního modelu státu.

Závěr knihy tvoří kapitola „Na cestě k poválečnému světu“ – nikoliv facit či shrnutí výsledků předloženého výzkumu, nýbrž přepracovaná Rákosníkova studie z roku 2009, která zkoumá velkou hospodářskou krizi v zrcadle současné finanční světové krize a dává rady k jejímu řešení.

Rákosníkova a Nohova kniha je spíše než historickým dílem o „dopadu velké hospodářské krize na evropskou společnost v letech 1929–1934“ zajímavým, ohromnou sečtělost prokazujícím koncepčním „makroesejem“ teoreticko-polemického charakteru. Autoři v něm sice nehodnotí názory a výkony dějinných postav, tím spíše však „mustrují“ autory konzultované literatury. Jejich pohled

a komentáře jsou přitom nezřídka poněkud – antikapitalisticky – ideologické. To je jistě dobré právo autorů, nesvědčí však o proklamovaném odstupu od problematiky. Poněkud jako z 19. století vyznívá – v závěru knihy opakovaně zdůrazněná (s. 304) – proklamační, že historik nemá hodnotit ani vyvozovat morální soudy o minulosti, nýbrž jen popisovat zkoumané procesy. Autoři sami (tamtéž) přitom rezignují na vysvětlení „pravé příčiny krize“ a soudí, že „tyto otázky musí historikové přenechat odborníkům v záležitostech ekonomické teorie“.

Celkově tedy čtenáři zůstane řada cenných podnětů i dílčích polemických výhrad, souhrnný, názorově kompaktní a argumentačně zakotvený závěr však dílo nenabízí. Kniha operuje s řadou citačně nepodložených dílčích údajů, z nichž mnohé vyhlízejí lehce „podezřelé“. A takové „drobnosti“, jako že evropští židé jsou tu vydáváni za „národnost“ (Karel Poláček a tisíce dalších českých obětí nacistických rasových vražd by s takovým pojetím těžko souhlasily), je pak při zajímavé četbě třeba ponechávat stranou.

J. Pešek

Miloš TRAPL – Karel KONEČNÝ –
Pavel MAREK

*Politik dobré vůle. Život a dílo
msgre Jana Šrámka*

Praha, Vyšehrad 2013, 464 s.,
ISBN 978-80-7429-345-0.

Monsignore Šrámek nikdy nevyzimel zcela z české historiografie. V intenzitě zájmu o zpracování jeho životních osudů a zhodnocení jeho historické role se však věrně odráží obecné trendy vývoje novodobého českého dějepisce. Zatímco do roku 1989 byl Šrámek, přední představitel českého politického katolicismu konce 19. a první poloviny 20. století, téměř opomíjen, případně byl jeho vliv bagatelizován, po odeznění reglementace historického bádání se objevilo množství